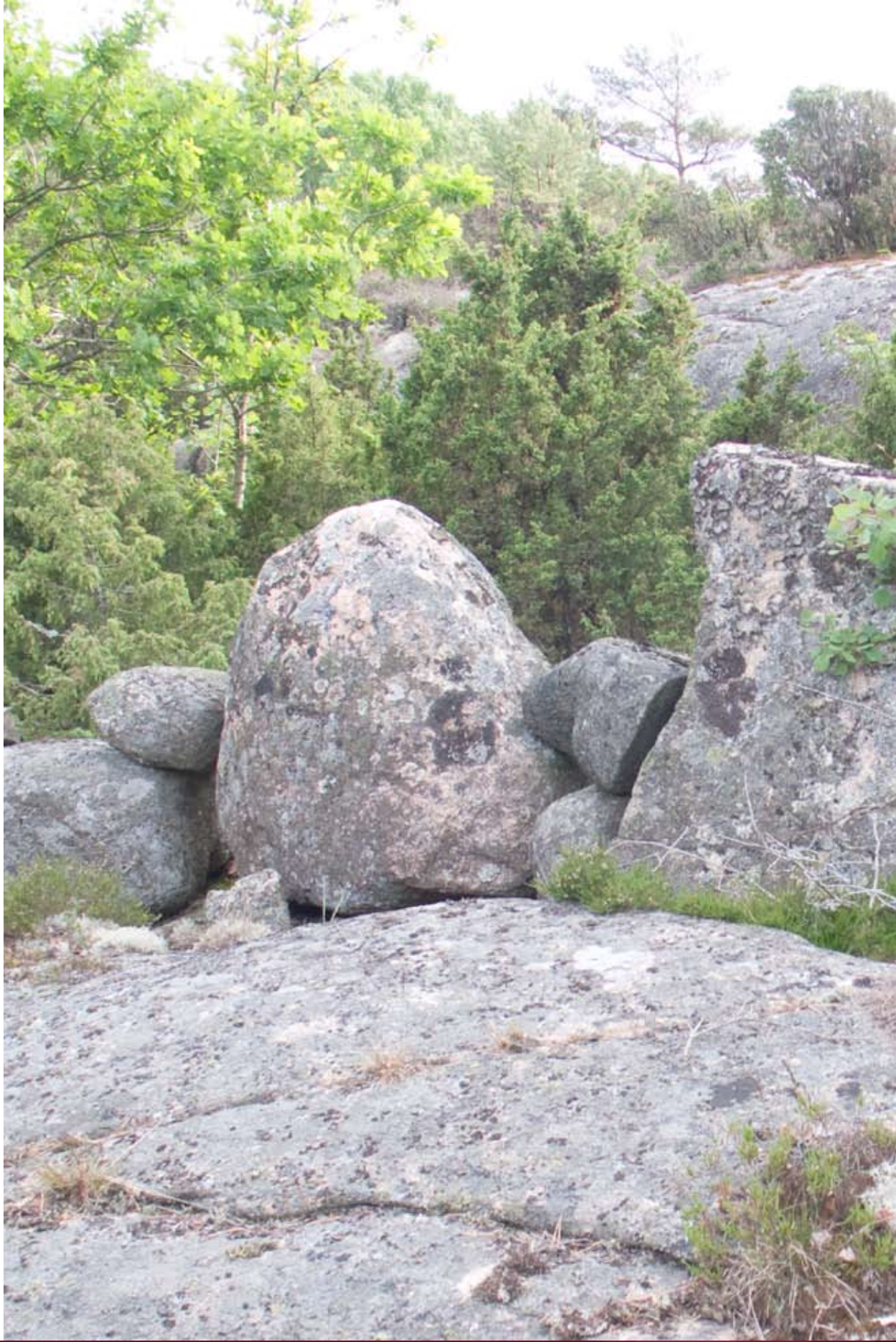
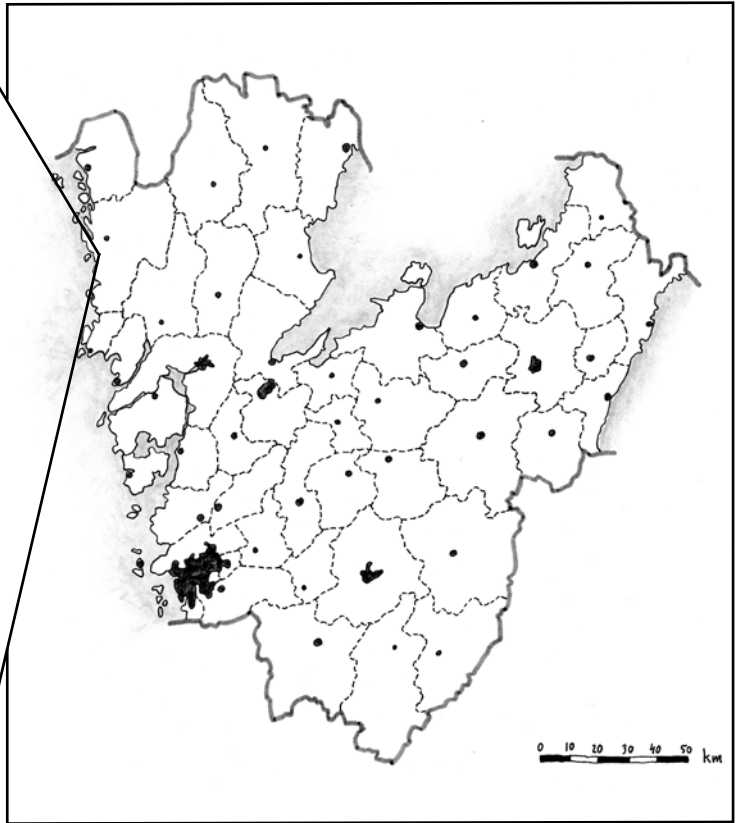
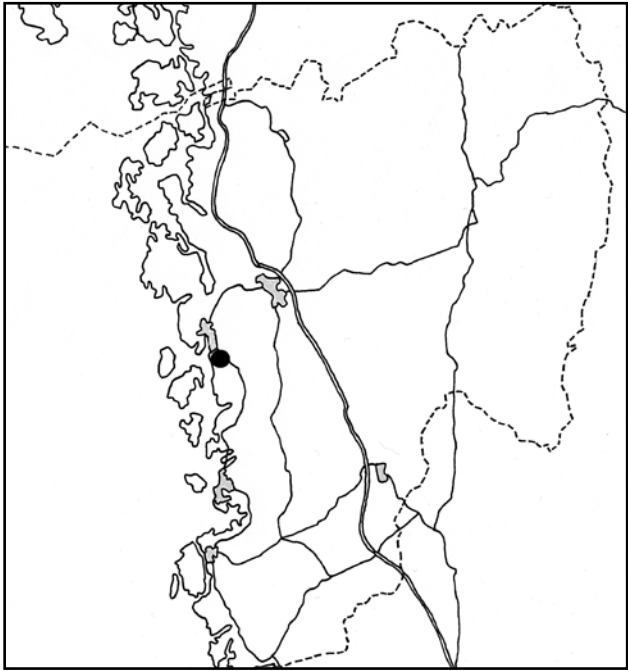

Tanums-Rörvik, Tanums kommun Arkeologisk utredning

Benjamin Grahn-Danielson och Mats Sandin

Tanums-Rörvik, Tanums kommun
Arkeologisk utredning

Benjamin Grahn-Danielson och Mats Sandin

Tanums-Rörvik, Tanums kommun
Arkeologisk utredning

Kulturhistoriska rapporter nr 47
© Rio Kulturkooperativ 2009

Fastighet: Tanums-Rörvik 1:56 och del av Tanums-Rörvik 1:48
Ek. karta: 09A2h
Belägenhet i Rt-90 2,5 gon V: Norr 6515 000 m, Öst 1237 100 m
Höjd över havet: 20 meter
Beställare: Inger Sandström via Rådhuset arkitekter AB
Projektnummer: 0951
Projektansvarig: Petra Rudd
Fältansvarig: Mats Sandin
Övrig personal: Benjamin Grahn-Danielson
För personalens meriter hänvisas till Rio Kulturkooperativs hemsida.
Fältarbetstid: 1 dag
Undersökningsområdets storlek: 19600 m²

Arkiv: Rio Kulturkooperativ
Foton: Där fotograf ej anges är bilder tagna av fältpersonalen.
Omslagsbild: Stengärdesgård, lämning 0951:1.
Orienteringskarta: Framställd av Rio Kulturkooperativ med data från Map Maker, FMIS samt Länsstyrelsen i Västra Götaland.
Topografisk grundkarta samt plankarta: Tillhandahållen av beställaren.
Övriga kartor och situationsplaner: Framställda av Rio Kulturkooperativ.
Redigering och layout: Optimal Press
Tryck: Nordbloms Trycksaker AB, Hamburgsund
ISSN 1652-1897

Sökord: Grebbestad, Rörvik, arkeologisk utredning.

Rio Kulturkooperativ
Ekelidsvägen 5
457 40 FJÄLLBACKA
www.riokultur.se
rio@riokultur.se

Innehåll

- 5. Sammanfattning*
- 7. Syfte*
- 7. Metod*
- 7. Utredningsområdet*
- 7. Tidigare undersökningar*
- 7. Utredningsresultat*
- 8. Schaktgropar*
- 8. Fynd*
- 8. Mörkfärgningar / anläggningar*
- 8. Kartor och arkivmaterial*
- 8. Tolkning*
- 9. Antikvarisk bedömning*
- 10. Källor*
- 11. Bilagor*
 - 1. Lämningar*
 - 2. Schakt*
 - 3. Mörkfärgningar / anläggningar*

Tanums-Rörvik, Tanums kommun

Arkeologisk utredning

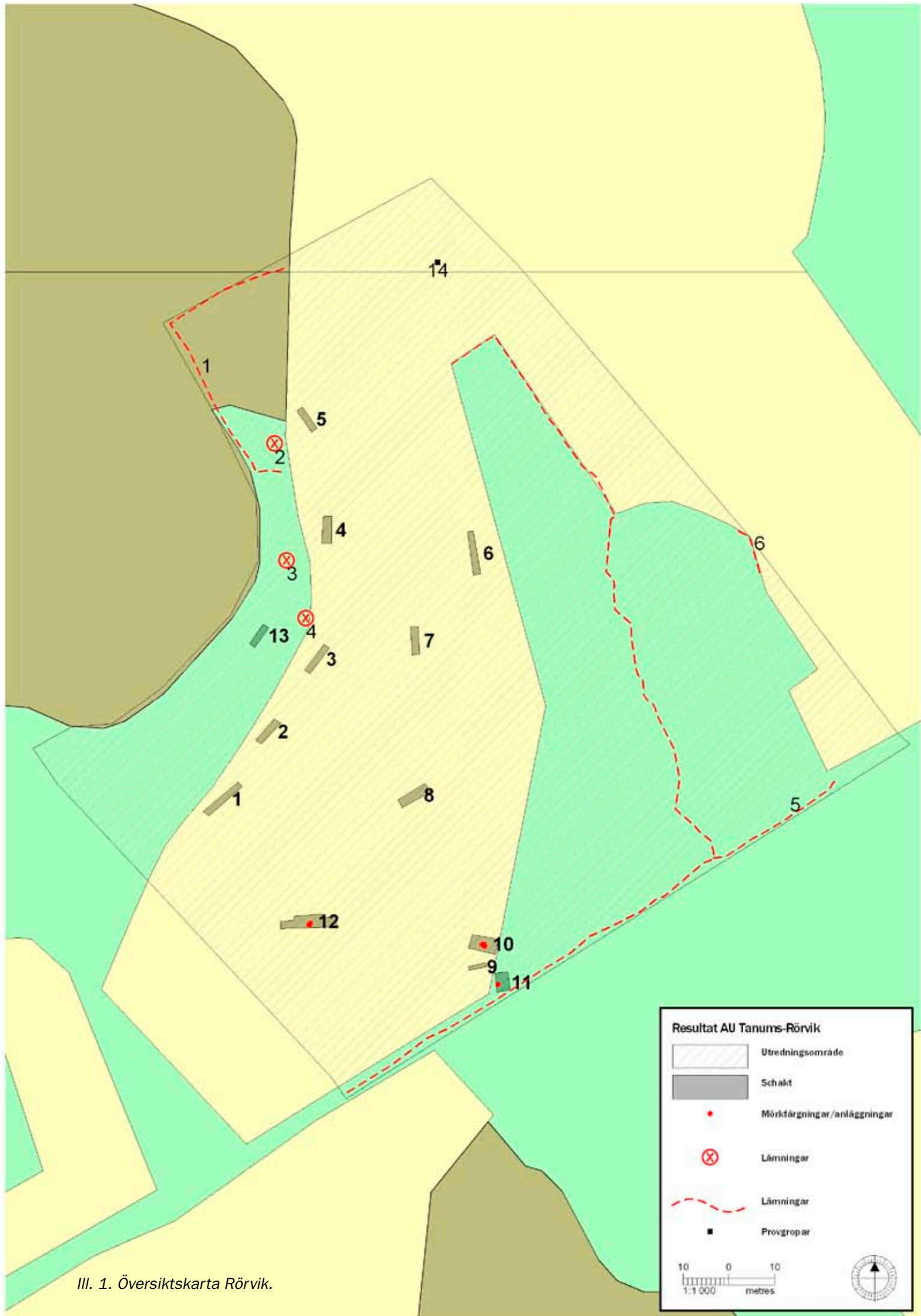
Sammanfattning

Rio Kulturkooperativ genomförde torsdag den fjärde juni 2009 en arkeologisk utredning inom fastigheterna Tanums-Rörvik 1:56 och del av Tanums-Rörvik 1:48, på uppdrag av Inger Sandström. Bakgrunden till utredningen är att området planeras för bebyggelse.

Under utredningen grävdes 13 schakt med maskin, för att söka efter eventuella anläggningar på platsen. En provgröp grävdes för hand för att kontrollera lagerföljden i den norra delen av utredningsområdet. Hela området ytinventerades på förekomsten av forn- och kulturlämningar. Resultatet av utredningen var att sex kulturhistoriska lämningar kunde registreras. Dessa bestod av tre stengärdesgårdar, två röjningsrösen och en övrig lämning i form av en ansamling huggna staketstolpar av sten.

I tre av schakten påträffades mörkfärgningar, varav en utgjorde ett möjligt stolphål. Inga förhistoriska eller medeltida fynd har framkommit under utredningen och mörkfärgningarna går därför inte att koppla till någon förhistorisk bebyggelse eller aktivitet inom utredningsområdet.

Rio Kulturkooperativ anser att det inte finns några hinder för exploatering av området.

Resultat AU Tanums-Rörvik

- Utredningsområde
- Schakt
- Mörkfärgningar/anläggningar
- Lämningar
- Lämningar
- Provgropar

10 0 10
1:1 000 metres

III. 1. Översiktskarta Rörvik.

Syfte

Syftet med utredningen var att undersöka förekomsten av forn- och kulturhistoriska lämningar inom fastigheterna Tanums-Rörvik 1:56 mfl, i och med pågående planarbete.

Metod

Utredningen bedrevs i form av inventering och avbaning/schaktning med grävmaskin.

De lämningar som påträffades vid inventeringen beskrevs, fotades och mättes in med GPS. Lämningarna kommer att rapporteras till FMIS.

Avbaning/schaktning syftade till att frilägga ytor så att eventuella anläggningar kunde framträda samt för att kunna genomgräva adekvata jordmassor.

Under utredningen grävdes 13 schakt, med enkel skopbredd om 1,5 meter och med en längd om 4-12 meter. Grässvålen lyftes först undan av maskinen varpå nedgrävning i marken skedde, till cirka 0,50 meters djup. I tre av schakten påträffades mörkfärgningar som eventuellt kunde vara anläggningar och därför breddades de schakten för att avgränsa området. Schakt och mörkfärgningar, beskrevs och dokumenterades med GPS och kamera. För en mer ingående beskrivning av lämningar, schakt och de eventuella anläggningarna, se *bilagor*.

Överföring och kontroll av fälldata gjordes dagligen. Data förvaras på skilda media med regelbunden kontroll av arkivbeständigheten. Materialet är tillgängligt digitalt genom Rio Kulturkooperativs försorg. Ej digitalt arkivmaterial förvaras i brandsäkert utrymme.

Utredningsområdet

Utredningsområdet är beläget inom fastigheterna Tanums-Rörvik 1:48 och 1:56, cirka en och en halv kilometer söder om Grebbestad och 500 meter nordväst om Tanumstrands konferens- och fritidscenter. Utredningsområdet täcker en yta om cirka två hektar och består av en låg dalgång med ängs- och åkermark omgiven av impediment som till stora delar var klädda av tät, snårig skog.

Tidigare undersökningar

Norr om utredningsområdet har Bohusläns museum under våren 2009 genomfört en arkeologisk utredning inför anläggandet av ett affärscentrum. Ytan som Bohusläns museum utredde var cirka fyra gånger så stort som det aktuella utredningsområdet. Detta undersöktes bland annat med 50 maskingrävda schakt. Inga lämningar framkom i något utav schakten men stenindustrilämningar registrerades i den östra delen av museets utredningsområde, *Bohusläns museum 2009*.

Utredningsresultat

I detta avsnitt presenteras utredningsresultatet tillsammans med en tolkning av de registrerade lämningarna. För en beskrivning av varje enskild lämning, schakt och provgropar samt anläggningar hänvisas till *bilagor*.

Resultaten visas även på karta, *illustration 1*.

Lämningar

Efter genomfört fältarbete har sex kulturhistoriska lämningar blivit dokumenterade. Dessa har givits nummer 0951:1-6 i Rio Kulturkooperativs databas. Lämningarna utgörs av tre stengärdesgårdar, två röjningsrösen och en övrig lämning i form av en samling huggna staketstolpar av sten. Samtliga lämningar har blivit bedömda som övrig kulturhistorisk lämning och har efter avslutat fältarbete blivit rapporterade till FMIS.

I och med skiftesreformerna under första hälften av 1800-talet ändrades jordbrukets utformning. 1857 års hägnadsförordning slog fast att betesmarkerna skulle inhägnas till skillnad mot innan då inägorna, den odlade jorden skulle skyddas mot betande djur. I början av 1800-talet minskade också fårskötseln i Sverige på grund av importen av billiga bomullstyger från Storbritannien. De täta hankgärdesgårdarna av trä minskade därför i omfattning, se *Kardell 2004*. I Bohuslän resulterade det bland annat i att *stengärdesgårdar* började byggas i stor omfattning och idag är det den hägnadstypen som är mest förekommande i landskapet.

Röjningsrösen är ansamlingar av sten som har plockats bort från jordbruksmarken för att den odlingsbara ytan skall öka. Röjningsrösen har oftast blivit anlaggda på impediment, i åkerkanterna eller mitt i åkrarna ifall det har varit för svårt att flytta stenen. I slutet av 1800-talet slutade man anlägga röjningsrösen eftersom de nya jordbruksredskapen krävde mer svängrum. Stenen började därför att staplas i enklare stengärdesgårdar runt åkerytorna.

I Bohuslän var bristen på trämaterial stor under 1800- och början av 1900-talet. I och med detta började till exempel staketstolpar att göras av sten. *Huggna staketstolpar* finns på flera platser i Tanums kommun, till exempel utmed huvudvägen på Resö, vid Tanums prästgård och vid väg 163, precis norr om utredningsområdet kantas en sträcka av 100 meter av huggna staketstolpar på båda sidor om vägen.

Schakt och provgropar

Totalt grävdes det 13 schakt och en provgrop under utredningens fältfas. Schakten grävdes med enkel skopbredd om 1,5 meter, förutom i två schakt där dubbel skopbredd användes. Längden på schakten varierade mellan fyra till 12 meter.

Lagren dokumenterades i varje schakt. I större delen av utredningsområdet var lagerföljden den samma: Mörk, humös sand följdes av sandlager med rödbrun till ljus sand. I schakt 5 och provgrop 14 var lagerföljden anorlunda. De övre, sandiga lagren följdes av ett siltigt lager på mellan 0,25-0,30 meters djup. Detta tolkades som överlagrat de lägre liggande sandlagren och beror på att havsnivån har varierat i höjd under en period.

Fynd

Inga fynd har påträffats som kan kopplas till någon förhistorisk aktivitet. I samtliga schakt hittades dock fynd från historisk tid: tegel, stenkolk/koks och porslinskärvor samt skärvor av yngre rödgods. Ett naturligt och svallad bit flinta hittades i schakt 5. Alla fynd återdeponerades i fält.

Mörkfärgningar/anläggningar

I schakt 10, 11 och 12 påträffades sex mörkfärgningar. Dessa utgjordes av mörkare partier i den i övrigt ljusa marken, varav en hade förekomst av förkolnat trä. En av mörkfärgningarna var möjligen ett stolphål. Inga fynd gjordes i anslutning till anläggningarna.

Kartor och arkivmaterial

En översiktlig genomgång av äldre kartmaterial och arkivhandlingar från Lantmäteriet har gjorts. Kartorna visar att utredningsområdet har använts som betesmark och som åker under 1800-talet. Den äldsta kartan över Rörvik är en enskifteskarta från 1823. I den beskrivs området som *Mossemyrsmoen*, vilken har funktion som åker. Det skogsbeklädda impedimentet beskrivs som *Stenlid*. Enligt enskifteskartan från 1823 och de andra studerade kartorna och arkivmaterialet, har det inte funnits någon äldre bebyggelse inom utredningsområdet, se *Enskifteskarta 1823; Stängseldelning och vägdelning 1848; Hemmansklyvning, Laga skifte 1859; Övrigt ärende 1881*.

Tolkning

I de 13 schakten som grävdes påträffades fynd från historisk tid i de övre lagren. Dessa utgjordes av tegel, stenkolk och bitar av porslin samt skärvor av yngre rödgods. Detta är vanligt förekommande när man gräver i jordbruksmark. En bit, naturlig och svallad flinta påträffades i schakt fem. Fyndförekomsten visar tydligt att inga förhistoriska aktiviteter har förekommit inom utredningsområdet och de mörkfärgningar som påträffades kan därför inte tolkas som anläggningar ingående i någon förhistorisk eller historisk kontext.

Inom utredningsområdet har flera kulturhistoriska lämningar blivi inmätta. De har en tydlig koppling till 1800-talets jordbrukssamhälle. Stengärdesgårdar har använts till att hägna in områden och för att visa ägo gränser. I det här fallet följer gärdesgårdarna ägo gränserna runt den lilla dalgången. Utmed åkerkanten har det registrerats små röjningsrösen, vilka visar på hur sten har röjts från åkerytan för att på så sätt få mer odlingsbar mark.

De historiska kartorna och arkivmaterialet stödjer bilden om att området har använts som jordbruksmark och att det inte har förekommit någon bebyggelse på platsen under historisk tid.

Antikvarisk bedömning

Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap i Lag om kulturminnen mm (KML) och genom miljöbalkens generella hänsynsregler, där stor vikt läggs vid hänsyn till kulturlämningar och kulturmiljöer. Ansökan om ingrepp i lämningar lämnas till Länsstyrelsen.

Rio Kulturkooperativ anser att de inmätta kulturhistoriska lämningarna bör inarbetas i det fortsatta planförslaget på så sätt att de får stå kvar orörda . Om så inte är möjligt kan till exempel de två huggna staketstolparna av sten (O951:4) resas vid infartsvägen till området för att på så sätt knyta an till den historiska användningen av platsen.

Rio Kulturkooperativ anser att inga andra hinder föreligger en exploatering av området.

Källor

Johansson, Thomas; Ljunggren, Anna; von der Luft, Magnus; Magnusson, Maria; Nyqvist, Roger; Olsson, Lillemor; Rudd, Petra; Swedberg, Stig; Toreld, Andreas.	2009	Handlingsplan 2009. Rio Kulturkooperativ
Bohusläns museum	2009	Redovisning av utförd arkeologisk undersökning. Riksantikvarieämbetet.
Kardell, Örjan.	2004	Gärdesgårdar -i människans tjänst under 800 år. I: <i>Fakta skog</i> NR14 2004. SLU.

Kartor och arkivmaterial

Enskifte Rörvik	1823	Aktnr 14-TAN 220
Stängseldelning och vägdelning Rörvik	1848	Aktnr 14-TAN 322
Hemmansklyvning, Laga skifte Rörvik	1859	Aktnr 14-TAN 425
Övrigt ärende, Rörvik	1881	Aktnr 14-TAN 553

Bilagor

Bilaga 1. Lämningar

Rio-nummer	1	2	3	4	5	6
Typ	Hägnad	Röjningsröse	Röjningsröse	Övrigt	Hägnad	Hägnad
Beskrivning	Stengärdesgård, inmätt i sin helhet. Gärdesgård upp till 3 lager. Följer gräns för fastighet 1:56 och avslutas med huggen staketstolpe med taggträdsrest.	Röse med >20 stenar, 0,2-0,5 m stora. Eventuellt rör det sig om material till stengärdesgård.	Röse med odlingssten, 0,3-0,6 m stora stenar. Beläget i skogen mellan åkermark och bergsimpediment.	Huggen staketstolpe av sten, ca 1,8x0,35 m stor. 1 m N om den huggna stenen ligger en hög med >6 stenar, 0,2-0,4 m stora, vilka kan utgöra stöttning/fundament. Ytterligare en huggen staketstolpe, 1,8m lång ligger 3 m åt SO.	Stengärdesgård, som delar sig i förgrening. 0,2-1,0 m stora stenar, 2-4 lager. Stengärdesgården avgränsar dalgången åt öster.	Stengärdesgård eller enstensatt terassering i åkerkant. 0,2-0,4 m stora stenar, 1-2 lager.
Orientering	NO-SV-SO	O-V	N-S	NO-SV	NV-SO, NO-SV	N-S
Längd (m)	70	2	2	1,8	270	11
Bredd (m)	0,5	1	1,5	0,35	0,5	0,5
Djup/höjd (m)	0,8	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3
Antal	1	1	1	3	2	1
Status	Oskadad	Oskadad	Oskadad	Oskadad	Oskadad	Oskadad
Läge	Impediment	Sluttning	Dalgång	Dalgång	-	Sluttning
Markslag	Hällmark	Skog	Skog	Åker	Skog	Skog
Beväxtning	Beväxt	Beväxt	Beväxt	Beväxt	Beväxt	Beväxt
Bedömning	Övr kulturhist lämn	Övr kulturhist lämn	Övr kulturhist lämn	Övr kulturhist lämn	Övr kulturhist lämn	Övr kulturhist lämn

Bilaga 2. Schakt

Nummer	Längd (m)	Bredd (m)	Lager (cm)	Fynd	Mörkfärgning/ Anläggning	Prov
S1	10	1,5	1; 0- 10 grässvål. 2; 10-25 gråbrun humös sand. 3; brun sand 25-30	Ja	-	-
S2	6	1,5	1; 0-10 grässvål. 2; 10-20 gråbrun humös sand. 3; 20-40 rödbrun humös sand 4; 40-50 ljus sand.	Ja	-	-
S3	7	1,5	1; 0-10 grässvål. 2; 10-30 gråbrun humös sand. 3; 30-40 rödbrun sand.	Ja	-	-
S4	6	1,5	1; 0-10 grässvål. 2; 10-35 gråbrun humös sand. 3; 35-40 rödbrun sand. 4; 40-45 ljus sand.	Ja	-	-
S5	6	1,5	1; 0-10 grässvål. 2; 10-30 gråbrun humös sand. 3; 30-50 ljus silt. 4; 50-60 rödbrun, flammig sand.	Ja	-	-
S6	11	1,5	1; 0-10 grässvål. 2; 10-20 gråbrun humös sand. 3; 20-40 rödbrun sand. 4; 40-45 ljus sand.	Ja	-	-
S7	6	1,5	1; 0-10 grässvål. 2; 10-30 gråbrun humös sand. 3; 30-40 ljus sand.	Ja	-	-
S8	7	1,5	1; 0-10 grässvål. 2; 10-30 gråbrun humös sand. 3; 30-40 ljus sand.	Ja	-	-
S9	4	1,5	1; 0-10 grässvål. 2; 10-30 gråbrun humös sand. 3; 30-40 rödbrun sand.	Ja	-	-
S10	6	3	1; 0-10 grässvål. 2; 10-25 gråbrun humös sand. 3; 25-30 rödbrun sand. 4; 30-50 ljus sand.	Ja	A1, A2, A6	Ja
S11	4	3	1; 0-10 grässvål med inslag av skogsförna. 2; 10-20 gråbrun humös sand. 3; 20-40 rödbrun sand.	Ja	A3	-
S12	12	3	1; 0-10 grässvål. 2; 10-20 gråbrun humös sand. 3; 20-40 ljus sand.	Ja	A4, A5	-
S13	5	1,5	1; 0-10 grässvål med inslag av skogsförna. 2; 10-20 mörkbrun humös sand. 3; 20-30 rödbrun sand.	Ja	-	-
PG14	0,5	0,5	1; 0-10 grässvål. 2; 10-25 gråbrun humös sand. 3; 25-30 grå silt. 4; 35-40 siltig sand.	Ja	-	-

Bilaga 3. Mörkfärgningar / anläggningar

Mörkfärgning/ anläggning Schakt	A1	A2	A3	A4	A5	A6
Schakt	S10	S10	S11	S12	S12	S10
Typ	annat	annat	annat	annat	annat	annat
Längd (m)	0,5	0,5	0,3	0,2	0,25	0,3
Bredd (m)	0,4	0,3	0,3	0,2	0,25	0,25
Djup u mark (m)	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2
Form	oregelbunden	oregelbunden	oregelbunden	oregelbunden	rund	oregelbunden
Fyllning	Mörk sand.	Mörk sand, kol.	Mörk sand.	Mörk sand.	Mörk, humös sand.	Mörk sand.
Beskrivning	Mörkfärgning i mark. Fyllningen bestod av mörk sand. Ligger intill A6.	Mörkfärgning i mark med inslag av förkolnat trä.	Mörkfärgning i mark.	Mörkfärgning i mark.	Stolphåls-liknande mörkfärgning. Fyllningen bestod av mycket humös sand och skiljde sig markant från omgivande lager.	Mörkfärgning i mark. Fyllningen bestod av mörk sand. Ligger intill A1.

